

Nr 704

Av herrar **Tistad** och **Svenungsson**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 juni 1942 (nr 350) om fornminnen, m. m.*

(Lika lydande med motion nr 879 i Andra kammaren)

I proposition nr 19 föreslås att bestämmelser om skydd för vissa äldre sjöfynd införes i lagen om fornminnen. I samband därmed föreslås ändringar i sjöfyndslagen och hittegodslagen, innebärande hänvisning till fornminneslagen.

Med sjöfynd förstås enligt sjöfyndslagen "övergivet fartyg eller skeppsvrak eller till fartyg hörande redskap eller gods". Lagen skiljer mellan föremål, som upptages från botten, som anträffas flytande på vattnet och som anträffas drivet på stranden. Fynd av det senare slaget benämnes i lagens 4 § strandfynd.

Sjöfynd skall — direkt eller via polisen — anmälas till tullverket. I vissa fall kan anmälan göras till svenskt konsulat eller annan myndighet i utlandet. Efter att ha mottagit underrättelse om bärgning av sjöfynd skall tullmyndighet föranstalta om besiktning av fyndet samt därefter låta kungöra bärgningen i Post- och Inrikes Tidningar, Underrättelser för sjöfarande och en ortstidning med föreläggande för ägaren att anmäla sig inom viss tid. Om ägaren kommer och visar sin rätt inom förelagd tid, skall fyndet utlämnas till honom, mot det att han till bärgaren utbetalar kostnaden för bärgningens kungörande och för fyndets vård samt bärgarlön. Om ägaren inte kommer, skall strandfynd i regel tillfalla kronan, men annat fynd skall tillfalla bärgaren.

I fall då sammanlagda kostnaden för bärgningens kungörande samt för fyndets vård och eventuella försäljning beräknas uppgå till så högt belopp, att skälig bärgarlön inte kan utgå ur fyndet, sker inte något kungörande utan fyndet utlämnas omedelbart efter besiktning till bärgaren. Om värdet av ett fynd inte överstiger 10 kronor, skall det som regel utan besiktning och kungörande av bärgningen utlämnas till ägaren.

Bärgarlön för sjöfynd fastställs enligt grunder som är stadgade i 225 § sjölagens. I händelse av tvist skall bärgarlönen fastställas av domstol.

Sjöfyndslagen syftar i första hand till en reglering av ägarens och bärgarens intressen. Den fastslår också kronans — första gången i 1667 års sjölag stadgade — rätt till strandfynd (strandvrak) vartill ägare ej finnes. Syftet med den nu föreslagna lagstiftningen om skydd för äldre sjö-

fynd anges vara "att tillgodose de nationella allmänna värdena och den kulturhistoriska forskningens intressen". Så långt möjligt är bör sistnämnda syfte tillgodoses utan uppgivande av de allmänna principer på vilka sjöfyndslagen vilar.

Sjöfyndslagens tillämpning ankommer som ovan nämnts på tullverket. Det måste med hänsyn därtill betecknas som anmärkningsvärt, att den till grund för propositionen liggande departementspromemorian inte har remitterats till generaltullstyrelsen. Att den sakkunskap, som denna myndighet representerar, inte fått komma till tals innebär en allvarlig brist.

Det föreliggande förslaget tar till synes ganska ensidigt sikte på sådan avsiktlig efterforskning av vrak och bärgning av vrakdelar o. d. som bedrivs framför allt av sportdykare. Det är emellertid mycket vanligt att fynd på havsbotten göres helt oavsiktligt i samband med fiske, fartygs ankring, hamn- eller farledsarbeten. Det torde därvid inte alltid vara lätt för bärgaren att med säkerhet fastställa, om fyndet faller under fornminneslagen eller sjöfyndslagen. I allmänhet är kustbefolkningen väl medveten om och iakttar omsorgsfullt den i sjöfyndslagen stadgade skyldigheten att anmäla sjöfynd till tullverket. Det skulle ur denna synpunkt vara en fördel om denna skyldighet kunde bibehållas även för äldre sjöfynd. Detta talar för att bestämmelserna om sådana fynd på lämpligt sätt inarbetas i sjöfyndslagen.

Enligt förslaget skall 1 § fornminneslagen i tillämpliga delar gälla "i fråga om skeppsvrak, om minst ett hundra år kan antagas ha förflutit sedan skeppet blev vrak, samt om föremål som påträffas i eller i närheten av sådant vrak och har samband med detta". 1 § fornminneslagen talar om "fasta fornlämningar, bevarande minnet av fäderneslandets tidigare inbyggare". Med hänsyn till denna lokution synes det inte utan vidare klart, att vrak efter utländska fartyg kommer att falla under lagens bestämmelser. Förarbetena ger ingen ledning härvidlag. Vissa formuleringar tyder på att man endast har tänkt på vrak efter svenska fartyg. Emellertid torde det här och var på havsbotten vid våra kuster finnas vrak efter utländska fartyg, också örlogsfartyg, av stort kultur- och krigshistoriskt intresse. Även sådana vrak bör beredas skydd. I fråga om dem måste man emellertid räkna med att vederbörande utländska stat kan anse sig ha intressen att bevaka. Hithörande spörsmål berörs över huvud inte i propositionen.

Enligt den föreslagna lagstiftningen har ägare till äldre sjöfynd rätt till fyndet före kronan och upphittaren (bärgaren). I motsats till vad som är fallet i sjöfyndslagen föreskrives inte något kungörelseförfarande för att efterlysa ägaren. I fråga om vrak efter fartyg, som förlist för minst 100 år sedan, är väl något kungörande heller knappast påkallat. Har fartyget varit av utländsk nationalitet, kan vederbörande stat dock ha intresse i saken. I fråga om föremål som avses i 11 § första stycket fornminneslagen i dess

föreslagna lydelse, d.v.s. föremål som kan antagas vara minst 100 år gamla, ligger det annorlunda till. Att ett bärgat föremål är av sådan ålder utesluter inte, att det nyligen kan ha råkat ur ägarens besittning. Det kan t. ex. röra sig om ett kolli innehållande antika föremål som gått förlorat under en sjötransport. Om ett dylikt fynd inte kungöres, kommer ägaren i en sämre ställning än enligt sjöfyndslagen. Detta är otillfredsställande.

Enligt den föreslagna lydelsen av 11 § fornminneslagen skall sjöfynd, som där avses och vartill ägare ej finnes, tillfalla upphittaren med skyldighet att i vissa fall mot lösen hembjuda det till kronan. Fynd av detta slag är oftast bottenfynd. Strandfynd är dock inte helt uteslutna. Regeln föreslås gälla även för sådana. Detta innebär ett frångående av den sedan mitten av 1600-talet hävdade principen, att strandfynd, till vilket inte finns ägare, skall tillfalla kronan.

Den som bärgar sjöfynd, som han inte får behålla, är enligt sjöfyndslagen berättigad till bärgarlön, vars belopp i händelse av tvist skall bestämmas av domstol. Fornminneslagen talar endast om hittelön. Bärgarlön skall bestämmas enligt grunder som anges i sjölagen. Den kan uppgå till hälften av det bärgades värde eller mer. Hittelön ligger normalt omkring 10 procent av värdet. Det är svårt att finna något skäl för att ersättning för bärgning av sjöfynd skall utgå efter olika grunder beroende på fyndets ålder. Sjöfyndslagets bestämmelser om bärgarlön bör därför gälla även i fråga om äldre sjöfynd.

Såsom framgår av det sagda strider den föreslagna lagstiftningen på väsentliga punkter mot de principer som ligger till grund för sjöfyndslagen. Lagförslaget bör därför överarbetas. Det bör därför inte antagas av riksdagen.

Med hänvisning till det anförda får vi föreslå,
att riksdagen

1. avslår proposition nr 19,
2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om nytt förslag till lagstiftning om skydd för äldre sjöfynd som bättre än det nu framlagda ansluter till de principer, vilka ligger till grund för lagen den 2 april 1918 med vissa bestämmelser om sjöfynd.

Stockholm den 14 februari 1967

Eskil Tistad (fp)

Arne Svenungsson (h)